

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XXII

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2014

KAAM YAYINLARI
OLBA
XXII

© 2014 Mersin Üniversitesi/Türkiye
ISSN 1301 7667
Yayıncı Sertifika No: 14641

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.

Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the journal OLBA..

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu taktirde basılacaktır.

Articles should be written according the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurogonul@gmail.com

kaam@mersin.edu.tr

Baskı / Printed by

Oksijen Basım ve Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

100. Yıl Mah. Matbaacılar Sit. 2. Cad. No: 202/A Bağcılar-İstanbul

Tel: +90 (212) 325 71 25 Fax: +90 (212) 325 61 99

Sertifika No: 29487

Dağıtım / Distribution

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09

info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XXII

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XXII

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Marion MEYER

MERSİN

2014

İçindekiler/Contents

İsmail Özer

Eski Anadolu ve Japon İskeletlerinde Diskriminant Fonksiyon Analiziyle Cinsiyet Tayini
(*Sex Determination by Applying Discriminant Function Analysis on Ancient Anatolian and Japanese Skeletons*) 1

Nilgün Coşkun

Mardin Müzesi'nden Bir Grup Yeni Assur Çanak Çömleği
(*A Group of Neo-Assyrian Pottery in the Mardin Museum*) 15

İlkan Hasdağlı

The Post-Bronze Age Pottery from Ulucak Höyük
(*Ulucak Höyük'ten Tunç Çağı Sonrasına Ait Seramikler*) 33

Hülya Bulut

*Early Iron Age Pottery from Halicarnassus Peninsula:
Two New Amphora Fragments from Pedasa*
(*Halikarnassos Yarımadası Erken Demir Çağ Seramiği:
Pedasa'dan İki Yeni Amphoraya Ait Parçalar*) 63

Carolyn C. Aslan – Gülşah Günata

Troya: Protogeometrik, Geometrik ve Arkaik Dönemler
(*Troy: Protogeometric, Geometric and Archaic Periods*) 81

Vedat Keleş

*Parion Nekropolü'nde Ele Geçen Dört Altın Obje Üzerine
Yeni Bir Değerlendirme*
(*A New Evaluation on Four Golden Objects Recovered from the
Necropolis of Parion*) 117

Erdoğan Aslan

Bithynia Bölgesi Kalpe Limanı
(*Port of Kalpe in the Bithynian Region*) 129

Zeliha Gider Büyükozer

Dorik Frizden Bir Detay: Triglif Kulakları
(*A Detail of the Doric Frieze: Triglyph Ears*) 155

Bilal Söğüt – Murat Taşkıran	
<i>Stratonikeia'dan Augustus Dönemi Mısır Etkili Korinth Başlıkları (Corinthian Capitals of Augustian Period from Stratoniceia with Egyptian Influence)</i>	189
Erkan Alkaç	
<i>M.Ö. 1. Yüzyılın Ortalarında Yunan Amphoralarının Mühürlenme İşleminin Sona Ermesinin Nedenleri (The Reasons for the Termination of the Production of Greek Stamped Amphorae in the mid 1st century BC)</i>	213
H. Asena Kızıarslanoglu	
<i>Elaiussa Sebaste'den Baetica Üretimi Amphoralar (Baetica Amphorae from Elaiussa Sebaste)</i>	231
Tuna Şare-Ağtürk	
<i>Arakhne's Loom: Luxurious Textile Production in Ancient Western Anatolia (Arakhne'nin Dokuma Tezgahı: Antik Batı Anadolu'da Yüksek Kalite Tekstil Üretimi)</i>	251
Florian Haymann	
<i>Ein entvölkertes Kilikien unter Tigranes II. ? Für eine neue Sicht auf Ostkilikien in der Zeit von 78 bis 64 v. Chr. (II. Tigranes Zamanında Kilikia'nın İstislaştırılması? İ.Ö. 78-64 Yılları Arasında Doğu Kilikia İçin Yeni Bir Bakış Açısı)</i>	281
M. Ertan Yıldız	
<i>Kelainai/Apameia Kibotos'tan Dört Yeni Yazıt (Vier neue Inschriften aus Kelainai/Apameia Kibotos)</i>	291
Ahmet Türkan	
<i>Grek Büyü Papirüslerine Göre Roma İmparatorluğu Ortadoğusu'ndaki Yeni Din Anlayışı ve Kozmik Sistem Üzerine Bazı Gözlemler (Some Observations on the New Religious Concept and Cosmic System in the Roman Middle East According to Greek Magical Papyri)</i>	307
Ayşe Çaylak Türker	
<i>Çanakkale'den Ion-İmpost Sütun Başlıkları (Ionic-Impost Column Capitals from Çanakkale)</i>	337
Ayşe Aydın	
<i>Adana ve Mersin Müzeleri'ndeki Figürlü Başlıklar (Figured Capitals in the Adana and Mersin Museums)</i>	369
Norman Wetzig	
<i>Alahan Manastır. Alte Befunde – Neue Deutungen (Alahan Manastır. Eski Buluntular – Yeni Yorumlar)</i>	393

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu'ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a. Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
 - b. Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliyografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
 - c. Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
 - d. Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
 - a. Metin içinde her cümlemin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
 - b. Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
 - c. Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, küçük harf ile ve parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).
 - d. Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-

Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).

3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig.” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).
5. Word dökümanına gömülü olarak gönderilen figürler kullanılmamaktadır. Figürlerin mutlaka sayfada kullanılması gereken büyüklükte ve en az 300 pixel/inch çözünürlükte, photoshop tif veya jpeg formatında gönderilmesi

gerekmektedir. Adobe illustrator programında çalışılmış çizimler Adobe illustrator formatında da gönderilebilir. Farklı vektörel programlarda çalışılan çizimler photoshop formatına çevrilemiyorsa pdf olarak gönderilebilir. Bu formatların dışındaki formatlarda gönderilmiş figürler kabul edilmeyecektir.

6. Figürler CD'ye yüklenmelidir ve ayrıca figür düzenlemesi örneği (layout) PDF olarak yapılarak burada yer almalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Metnin word ve pdf formatlarında kaydı ile figürlerin kopyalandığı iki adet CD (biri yedek) ile birlikte bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı gönderilmelidir.
13. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
b. The text should be written in 10 puntos; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continous numbering.
d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
 - a. One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
 - b. The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
 - c. The indication fig.:
 - * It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);
 - * If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).

3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Footnotes (for articles):

Oppenheim 1973, 9, pl.1.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation ‘fig.’ should be used in continous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviaton should not be used).

5. Figures, embedded in Word documents can not be used. Figures have to be in the length in which they will be used in the page, being at least 300 pixel/ inch, in photoshop tif or jpeg format. Drawings in adobe illustrator can be sent in this format. Drawings in other vectoral programs can be sent in pdf if they can't be converted to photoshop. Figures sent in other formats will not be accepted.
6. Figures should be loaded to a CD and a layout of them as PDF should also be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German .
12. The text in word and pdf formats as well as the figures should be loaded in two different CD's; furthermore should be sent, twice the printed version of the text and figures.
13. Special fonts should be loaded to the CD.

STRATONIKEIA'DAN AUGUSTUS DÖNEMİ MISIR ETKİLİ KORINTH BAŞLIKLARI

Bilal SÖĞÜT – Murat TAŞKIRAN*

ABSTRACT

Corinthian Capitals of Augustian Period from Stratoniceia with Egyptian Influence

Corinthian capitals, formed in the second half of the 5th century B.C. were common from the Hellenistic Period onwards in Anatolian architecture as carrying architectural elements with rich ornaments which obtain the structure an aesthetic look. Corinthian capitals are seen on many structures in the ancient city of Stratoniceia after the first half of the second century B.C. Especially during the Augustian Period the structural activities increased in the city. The gymnasium, theatre, bouleterion and the north street constructions with their Corinthian capitals are the sign of this fact. Stratoniceia, as it was renamed by the Seleucids, offers capitals dated to the Augustian Period which carry Egyptian and Cilician influences. Three Augustian capitals which form the content of this article are the best examples of this fact. Both local and exterior features can be determined on these three capitals. Based on these examples it is possible to understand much better the rich decorative style applied to the architectural monuments in the city.

Keywords: Corinth Capital, Augustus, Ornament, Stratoniceia, Caria, Influences of Egypt.

ÖZET

M.Ö. 5. yy'ın ikinci yarısında bulunan Korinth başlıkları, Hellenistik Dönem'den itibaren Anadolu mimarisinde sıkça görülen, gösterdiği zengin süsleme ile ait oldukları yapıya estetik görünüş sağlayan taşıyıcı mimari elemanlardır. Stratonikeia Antik Kenti'nde de, M.Ö. 2. yy'ın ilk yarısından itibaren birçok yapıda Korinth başlıkları kullanılmıştır. Özellikle Augustus Dönemi'nde kentteki

* Prof. Dr. Bilal Söğüt, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kınıklı Kampüsü, Denizli. E-posta: bsogut@pau.edu.tr

Arş. Gör. Murat Taşkiran, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kınıklı Kampüsü, Denizli, E-posta: mtaskiran@pau.edu.tr

Korinth düzeni yapılaşmanın arttığı ve sonrasında devam ettiği anlaşılmaktadır. Gymnasion, Tiyatro, Bouleuterion ve Kuzey Şehir Kapısı ile Kuzey Cadde'ye ait olan başlıklar bunun en büyük göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Seleukoslar tarafından adı değiştirilen Stratonikeia'nın özellikle Augustus Dönemi'ne tarihlenen başlıklarında Kilikia ve Mısır etkileri görülmektedir. Çalışmamızın konusunu oluşturan ve Augustus Dönemi'ne tarihlenen üç başlık bunun en güzel örneklerini oluşturmaktadır. Bu başlıklar üzerinde hem yerel hem dış etkiler vardır. Bu örneklerle kentteki zengin bezeme üslubu daha iyi anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Korinth Başlığı, Augustus, Bezeme, Stratonikeia, Karia, Mısır Etkisi.

Stratonikeia¹ ve çevresindeki yerleşimlerin tarihi, Kalkolitik Dönem'e kadar inmesine rağmen, kentteki en erken buluntular M.Ö. 2. binin ikinci yarısına tarihlenmektedir². Hellenistik Dönem'in başlarında Seleukoslar yönetimi esnasında adı değiştirilip Stratonikeia olan kent, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde hep ön planda olmuştur³. Hellenistik Dönem boyunca önemli siyasi olaylara ev sahipliği yapan bu yerleşim Seleukos, Ptolemaios, Makedonyalılar, Rodos ve Roma arasında el değiştirmiştir⁴. Roma Dönemi'nde, dostane ilişkiler içinde olan kentte özellikle Augustus Dönemi'nde yoğun imar faaliyetleri gerçekleşmiştir. M.S. 2. yy'ın ortalarından itibaren artan bir yapılaşmaya sahne olan kentin bizzat Roma tarafından desteklendiği bilinmektedir⁵. Stratonikeia'nın Roma Dönemi boyunca güçlü bir kent olduğu, burada yer alan zengin bezeme ve yapılaşmadan da anlaşılmaktadır.

¹ Stratonikeia, Muğla İli Yatağan İlçesi Eskihisar Köyü sınırları içerisinde, antik Karia bölgesinin iç kesimlerinde yer almaktadır.

² Hanfmann – Waldbaum 1968, 51-56; Boysal 1987b, 52-53. Son yıllarda yapılan çalışmalarda da ele geçen buluntular da bunu desteklemektedir. Stratonikeia'nın Hellenistik Dönem öncesine ait yerleşimi hakkında en son buluntular ile ilgili değerlendirmeler için bk. Söğüt 2012, 396-399.

³ Hellenistik Dönem öncesinde kentin bulunduğu alan Khrysaoris veya Idrias olarak bilinmektedir. Antik yazarlardan Pausanias'ın anlatılarında Stratonikeia'nın önceki ismi Khrysaoris olarak geçmektedir (Pausanias, V, 21, 10). Byzantionlu Stephanos'un (Ethnika, 696) anlatıları yerleşimin eski adının Idrias olarak değiştirildiğini ortaya koymaktadır. Herodot'a göre (V, 118) Idrias geniş topraklara sahip olan bir bölgeye verilen addır. Antik yazarların bu ifadelerine göre Hellenistik Dönem öncesinde burada adı Khrysaoris ya da Idrias olan bir yerleşim vardı. M.Ö. 281 yılından sonra, Seleukos Kralı I. Antiokhos tarafından, önceden üvey annesi sonradan ise eşi olan Stratonike adına bu kentin adını değiştirerek Stratonikeia yapmıştır (Chandler 1765, 116-117; Magie 1950: 131; Söğüt 2009, 264 vd.).

⁴ Appianus, Mithridates, 21; Cassios Dio XLVIII 26, 3; Stark 1958, 333; Magie 1959, 1280; Boysal 1983, 125; Şahin 2005, 9 vd.

⁵ Varinlioğlu 1981, 189 vd., taf. 5,1; Şahin 1982, 129 Nr. 1009; 139 Nr. 1029.

Stratonikeia ve çevresinde Arkaik Dönem'den itibaren Mısır ile ilişkilerin olduğu bilinmektedir. Sosyal ilişkilerin dışında, çoğunlukla kült ile ilgili etkileşimler daha çok gündeme gelmiştir. Ancak yapılan çalışmalar ve eldeki buluntular, mimari anlamda da önemli etkileşimlerin varlığını göstermektedir. Bunun en açık örneklerinden birisi de kalathos üzerinde çapraz yapan değişik biçimlerdeki heliks betimlemelerinin olduğu Korinth başlıklarıdır.

Korinth başlıklarında görülen, *akanthus* yaprağı arkasından çıkan helikslerin, kalathos üst bölümünde çapraz yapmasının kökeninin Mısır olabileceği daha önce V. Chapot tarafından önerilmiştir⁶. Buna bağlı olarak, benzer şekilde betimlemelerin olduğu örneklerin tamamı "Alexandria Tipi" olarak isimlendirilmiştir⁷ (fig. 14). Y. Boysal, Olba Zeus Tapınağı başlıkları ile ilgili değerlendirmesinde bunların Suriye kökenli olduğuna vurgu yapmıştır⁸. Olba başlıkları ile ilgili farklı bir tarih önerisini sunan C. Williams ise aynı şekilde bu tip başlıkların Hellenistik Dönem içinde görüldüğünü ve Suriye etkili olduğu belirtmiştir⁹. Ancak araştırmalar ve bilinen örnekler kronolojik olarak bakıldığında bu tipin M.Ö. 3. yy'da Mısır'da ortaya çıktığı, sonrasında M.Ö. 2. yy'da Kilikia ve Augustus Dönemi'nden itibaren de Suriye'de görüldüğü anlaşılmaktadır¹⁰. Bu tipin Karia Bölgesi'ne Stratonikeia antik kentine gelmesi ise Augustus Dönemi'nde olmuştur.

⁶ Chapot 1907, 9-11, fig. 8-14.

⁷ Bu tip başlıklar için P. Pensabene "...L'esemplare ora descritto appartiene chiaramente ad un tipo alesandrino, come mostra tra l'altro il confronto con i nn. 295 e 299, e testimonia una variante caratterizzata dall'introduzione di elementi di vite, che avra qualche successo anche nella produzione più tarda dell'Egitto romano...=...Burada sözü edilen tip net olarak İskenderiye tipidir. Ve sarmal unsurların eklenmesiyle karakterize olmuş çeşittir. Aynı zamanda bu örneklerin Roma Dönemi Mısır'da üretimi devam etmiştir..." demektedir. Bu örnekler Alexandria Tipi olarak bilinmekle birlikte bu başlıkların ilk görüldüğü yer Apollinopolis Magna (Edfu) kentindeki Horus Tapınağıdır (Pensabene 1993, 378, Tav. 38, no: 296-297). J. McKenzie çapraz heliks oluşumunun Apollinopolis Magna (Edfu) ve Ombos (Kom Ombo)'da görüldüğünü M.Ö. 2-1. yy buluşu olduğunu ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülmeye devam ettiğini belirtmektedir (McKenzie 2007, 221-222).

⁸ Boysal 1957, 130.

⁹ Williams 1974, 409-410. C. Williams bu tip başlıkların örneklerinin Alexandria Müzesi'nde bulunduğunu ve genellikle Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendiğini belirtmektedir (Williams 1974, 409).

¹⁰ Suriye örnekleri için bk. Wiegand 1922, 74, abb. 46.

Bu çalışma içinde ele alınan üç örnek, M.Ö. 2. yy'ın 2. çeyreğinden itibaren Korinth başlığının görüldüğü Stratonikeia'da¹¹, Augustus Dönemi'nde Mısır etkisinde yapılmış başlıkların varlığını ortaya koymaktadır. Bu çalışma içerisinde, Stratonikeia'da bulunan ve Alexandria tipi olarak isimlendirilen Mısır etkisindeki üç başlık ile ilgili değerlendirmeler ve etkileşimler yer almaktadır¹².

1. Stratonikeia'daki Mısır Etkili Korinth Başlıkları

Sıra No: K1¹³ (fig.1-5)

Envanter No: 1

Ölçüleri: Yüksek: 61,5; Gen: 75; Der: 75; Abakus Yüksek: 10 cm.

Buluntu Yeri: Tiyatro

Bulunduğu Yer: Stratonikeia Müze Deposu

Dönemi: Augustus

Başlığın köşe, kenarlar, volütler, abakus çiçeği ile yaprak uçları kırık ve yüzeyinde aşınmalar vardır. Başlığın üst kısmında her kenarda karşılıklı olarak ortalama 8 cm genişliğinde orta bölümden daha alçak olarak işlenmiş bir kısım bulunmaktadır. Başlığın kalathosunda iki sıra akanthus yaprağı işlenmiştir (fig. 1-3). İkinci sıra yaprakların arkasından ayrı olarak gırland şeklinde volüt yayı ile heliks çanağı çıkmaktadır. Çiçek demetinden oluşan volüt yayı üzerinde geniş bir bant sarılıdır ve bunların arasında rozetler görülmektedir. Kendi çanağından çıkan heliks filizi üstte, karşı taraftaki ile çapraz olarak abakus çiçeği sapı üzerinden diğer tarafa geçmekte ve orada tekrar çanak yaprak buradan biri daha büyük olmak üzere iki filiz uzamaktadır. Bunlardan büyük olan filiz, abakus çiçeği sapına yakın olarak içe doğru kıvrılıp volüt oluşturmaktadır (fig. 1-2, 4). Dört yönde ikonografi aynı olmakla birlikte, her iki filizin ucunda her yönde farklı olmak kaydıyla değişik bitkiler ve rozet betimi bulunmaktadır (fig. 5a-c). Bunlar arasında haşhaş, nar ve lotus çiçekleri belirgindir.

Alt sırada toplam sekiz akanthus yaprağı vardır. Akanthus yaprakları plastik ve mükemmel bir el işçiliği kalitesine sahiptir. Merkez kaburganın etrafı yaprak tabanına kadar yan sırtlarla çevrilidir. Akanthus yaprak dikenleri ve onların birbiri ile olan oryantasyonları yaprakların kapalı bir kontur oluşturmasını sağlamıştır.

¹¹ Stratonikeia Korinth başlıkları ve bunlar ile ilgili değerlendirmeler için bk. Taşkiran 2011.

¹² Bu başlıklar ile ilgili çalışmalar Pamukkale Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 2009SOBE011 Numaralı proje olarak desteklenmiştir. Yaptıkları destekten dolayı ilgili birim ve tüm çalışanlarına çok teşekkür ederiz.

¹³ Korinth başlıkları mermerden yapılmıştır. Katalogdaki ölçüler cm türünden verilmiş ve aşağıdaki kısaltmalar kullanılmıştır: Çiz.: Çizim; Der.: Derinlik; Gen.: Genişlik; K.: Katalog; Yüksek.: Yükseklik.

Başlığın yaprakları üzerindeki kanallar yüzeysel ve yuvarlaklaştırılmış dolgun damarlıdır. Damarlar yan yana koşut olarak aşağıdan yukarıya doğru uzanmaktadır. Bu yaprakların her bir kenarında üçer göz vardır (fig. 3). Gözler kalp şeklinde olup arkası kanallıdır. Gözlerin uç kısmı bazılarında açık, bazılarında kapalıdır. Gözlerin kenarlarında ip şeklinde kabartılar işlenmiştir.

Bu özelliklerden yola çıkarak başlığımızın Augustus Dönemi ortalarından¹⁴, önemli bir yapı ya da anı sütununa ait olabileceği düşünülmektedir.

Sıra No: K2 (fig. 6-10)

Envanter No: 789

Ölçüleri: Yük: 39; Gen: 49; Der: 49; Abakus Yük: 6,5 cm.

Buluntu Yeri: Tiyatro Sahne Binası

Bulunduğu Yer: Muğla Müzesi

Devri: Augustus

Başlığın kalathos alt kenarı, abakus köşeleri, volütleri ve yüzeyinde kırıklar vardır. Üstte ortada yuvarlak bir yükselti şeklinde daha düz bir alan bulunmaktadır. Başlık üzerinde iki sıra akanthus yaprağı yer almaktadır (fig. 6-8). Üst yaprak arasından çıkan gırlan biçimli volüt yayı abakus altında bir çanak yapmakta ve bundan çıkan filiz, volütü oluşturmaktadır. Volütlerin altı üzüm salkımı ile süslenmiştir. Volüt yayı yanından çıkan kaulis, çanak yaptıktan sonra ortada birbirini keserek karşıya geçmektedir. Burada tekrar bir çanak yaptıktan sonra içe doğru volüt yapmakta ve karşıdan gelen filiz ile çengel biçiminde birbirine takılmaktadır (fig. 9-10). Buradaki en belirgin farklılık, bu uygulamada helikslerin kanca gibi birbirinin içine girmiş olmasıdır. Üst çanaktan, filizin yanından çıkan ve heliksin tam tersi istikametine doğru gidip oradaki boşluğu dolduran çiçek ve yaprak betimi bulunmaktadır. Çiçek ve yaprak biçimindeki bu betimleme her yönde farklıdır. Üstte kancalı duran helikslerin arkasından, kısa ve kalın saplı abakus çiçeği yükselmektedir. Abakus çiçeği yeni açan bir gül gibi çerçeve içinde tomurcuklanmıştır. Kalathos dudağı ise dardır ve düzgün işlenmemiştir. Başlık zengin süsleme repertuarı ile tiyatro katında kullanılan diğer başlıklardan ayrılır.

Alt sıra akanthusların alt dikenleri birbirine değmektedir. Başlık yaprakları etli olup neredeyse kabartma şeklinde işlenmiştir. Yapraklar üzerindeki gözler kalp şeklindedir. Akanthus yapraklarında yüksek kalitede bezeme ve işçilik vardır.

Tiyatronun sahne binasına ait olan bu başlık¹⁵, Augustus Dönemi içinde K1 numaralı başlığa göre daha geç özellikler göstermektedir.

¹⁴ H. Mert, başlığı Augustus Dönemi içerisinde değerlendirmiştir. Bunun için bk. Mert 2008, 47, abb. 247.

¹⁵ Mert 2008, 117, abb. 35.

Sıra No: K3 (fig. 11-13)

Envanter No: Str92TYR.18

Ölçüleri: Yük.: 35; Gen.: 63; Der.: 53; Abakus Yük.: 6,5 cm.

Buluntu Yeri: Tiyatro Sahne Binası

Bulunduğu Yer: Eskişehir Müze Deposu

Dönemi: Augustus

Başlığın alt kenarları, iki volüt ve bunlara bağlı abakuslar tamamen, abakus kenarları, abakus çiçeği ile kalathos yüzeyinde aşınma ve kırıklar vardır. Başlığın kalathos alt kısmına tek sıra akanthus yaprağı işlenmiştir. Farklı örneklerden birisi olan başlığın her cepesinde genel düzenleme aynı fakat detaylarında farklılık vardır¹⁶.

Başlık yüzeyi tahrip olmakla birlikte, bir yönde detaylar daha net bir şekilde görülebilmektedir (fig. 11-13). Burada volüt yayından gelen bant, akantus yaprağı arkasında çanak yapmakta ve buradan çıkan yivli kaulis dışa kıvrılarak ortada volüt biçimli devam etmekte ve tekrar çanak yaparak buradan heliks filizi ve beş yapraklı rozetin sapı çıkmaktadır. Volüt yapan kaulislerin tam ortasında tomurcuklanan lotus çiçeği kalathos dudağına kadar uzanmaktadır. Bu lotusun üzerinde de abakus çiçeği yükselmektedir. Diğer yönlerde genel düzenleme aynı olmakla birlikte, volüt yayının üzerindeki betimlemeler palmet (fig. 13) ve değişik çiçeklerden oluşmaktadır. Başlık Tiyatro Yapısı Sahne Binası'nın ikinci katına ait olmalıdır¹⁷. Akanthus yaprakları üzerindeki kanallar derin verilmiştir. Aşınmadan dolayı fazla anlaşılammakla beraber, yaprak gözlerinin kalp şeklinde olduğu belirlenebilmektedir. Bu göz formunun etrafının, sağlam örneklerde ikinci bir kenarla çevrildiği görülmektedir¹⁸.

Bu başlık K1'den sonra, K2 numaralı başlık ile aynı tarihlerde yapılmış olmalıdır.

2. Başlıkların İkonografik ve Stilistik Özellikleri

Augustus Dönemi'nde, ekonominin ve buna koşut olarak refah düzeyinin yükselmesiyle birlikte, başta mimari olmak üzere sanatın birçok dalında gelişmeler yaşanmış, imparatorluğun diğer bölgelerinde olduğu gibi, önemli tarihsel ve kültürel birikime sahip olan Anadolu eyaletlerinde de yatırımlar artmıştır. Zenginlik, estetik ve görsel sanatlara ilginin fazla

¹⁶ Korinth başlığının farklı bir varyasyonu olan bu başlık tipi için araştırmacılar farklı isimler kullanmışlardır. H. Von Hesberg, Schmuckkapitell ismini kullanmıştır. Bunun için bk. Von Hesberg 1981/82, 62.

¹⁷ Mert 2008, 114.

¹⁸ Bu şekildeki stil Augustus Dönemi başlıklarında görülen bir uygulamadır. Bunun için bk. İdil 1984, 8.

olması, bu dönemde süsleme amaçlı mimari bezeme elemanların sanat akımlarıyla da kaynaşarak biçimsel bir kronolojinin yerleşmesi sağlanmıştır¹⁹. Bu dönemdeki akanthus yaprakları, estetik ve mükemmel bir el işçiliği kalitesine ulaşmıştır. Anadolu Kentleri'nde olduğu gibi Stratonikeia'da da Erken Roma İmparatorluk Dönemi'nin kendine has sanatsal özellikleri başlamıştır.

Augustus Dönemi aynı zamanda, yeni arayışların ve denemelerin olduğu ve hatta yeni başlıkların kullanıldığı dönem olmuştur. Bunun en tipik örneklerinden birisi de, önceden söylenenlerin aksine, Kompozit başlıkların Anadolu'da Augustus Dönemi'nden itibaren farklı malzemelerden yapılması ve yaygınlaşmaya başlanmasıdır²⁰. Kompozit başlıkların dışında, Roma mimari ve süslemelerinin Anadolu'ya girmesi de Augustus Dönemi'nde başlamış ve sonrasında devam etmiştir²¹. Bu örneklerin sayısı arttırılabilir. Tüm bunlar Augustus Dönemi'ndeki yeni arayışlar ve etkileşimler ile buna bağlı olarak ortaya çıkan farklı mimari uygulamaları göstermektedir. Burada ele alınan Stratonikeia başlıklarında görülenler de, bu dönemdeki yeniliklerin bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır.

2.1 Başlıkların İkonografik Değerlendirmesi

Akantus yaprağının tek sıra yapılması, Korinth başlığının ilk örneği olan Bassai Apollon Epikurios Tapınağı'nda görülmektedir²². Sonraki dönemlerde bu bir, iki ve üç sıra olarak devam etmiştir. Tek sıra yapraklı örnekler Augustus Dönemi'nde artmış ve farklı tiplerde görülmeye başlanmıştır. Burada ele aldığımız K1 ve K2 numaralı başlıkların her ikisinde de iki sıra akanthus yaprağı işlenmiştir. Hellenistik Dönem'den itibaren üç sıra akanthus yaprağı betimlemesi bilinmesine rağmen, buradaki farklı düzenleme Klasik Dönem örneklerinin bir tekrarı olması ile ilişkilendirilebilir. Böylelikle bunların, Augustus Dönemi'nin bir uygulaması olduğunu söylemek mümkündür.

¹⁹ Can 2005, 89.

²⁰ Ephesos-Ayasuluk'ta bulunan ve Augustus Dönemi'ne tarihlenen mermer Kompozit başlık ile birlikte, bu konuda söylenenler tamamen değişmiş ve bu başlıkların Augustus Dönemi'nden itibaren Anadolu'da kullanılmaya başladığı kesinleştirilmiştir. Bu konudaki öneri ve değerlendirmeler için bk. Büyükkolancı – Söğüt 2012, 115-125.

²¹ Ward-Perkins 1978, 887-888. Anadolu'da Roma etkili Korinth başlıklarının yapımı ve bunlar ile ilgili değerlendirmeler için bk. Plattner 2004, 17-35.

²² Bauer 1973, 14-61, taf. 16-24; Stierlin 2001, 152.

K1 ve K2 numaralı başlıkların volüt yayları girland, şeklinde yapılmıştır. Bunlar Klasik Dönem’de yaygın bilinen ve Hellenistik Dönem sonrasında az görülen uygulamalardandır. Özellikle Tegea Athena Alea başlıklarında bu volüt yayları net bir şekilde görülmektedir²³. Aynı yüzyıl içerisinde, birbirine yakın tarihlerde yapılan bu örneklerin farklılığı, o dönem için başlık tipinin tam yerleşmekte olduğunu göstermektedir. Yüzyılın sonuna doğru, M.Ö. 330-320 yıllarına tarihlenen Nemea Zeus Tapınağı’nın başlıkları²⁴ ise diğerlerinden farklı ve serbest duran Korinth başlıkları için iyi bir model durumundadır ve gelecekte bu tip yerleşecektir. Anadolu örnekleri içerisinde, Erken Hellenistik Döneme tarihlenen Didyma başlığında²⁵ volüt yayı ve heliks sapları ayrı, Milet Laodike Yapısı²⁶ ve Belevi Mezar Anıtı²⁷ başlıklarında normal kaulis çanağından volüt yayı ve heliks birlikte çıkmaktadır. Tüm bunlara bağlı olarak, Stratonikeia örneklerinde, gelişimini tamamlamış ve yerleşmiş belirli bir tip bilinmesine rağmen, farklı bir uygulamanın yapıldığı anlaşılmaktadır.

K1 (fig. 1-2, 4-5) ve K2 (fig. 6-7, 9-10) numaralı başlıklarda görülen heliksin kalathos üzerinde çapraz oluşturması “İskenderiye Tipi” olarak Hellenistik Dönem’de literatüre girmiş ve bu örnek Mısır başlıkları arasında Tip 12 olarak isimlendirilmiştir²⁸. Mısır başlıklarında görülen, asma yapraklarıyla köşeye giden volüt yaylarının sarılması ve buradaki güçlü yapı, İskenderiye icadı olarak kabul edilmektedir²⁹ (fig. 14). Bu düşünceden hareketle, daha sonra Hellenistik ve Roma Sanatında görülecek bir takım karakteristik unsurlar, Mısır’da ilk defa ortaya çıkan tip olarak değerlendirilebilir. P. Pensebene’nin, Korinth başlıklarının bu şekilde bitkisel bezenmesi ve asma yapraklarının daha çok kullanılması, Ptolemaioslar Dönemi’nde yoğun bir şekilde yürütülen Dionysos kültü ile ilişkili olduğu düşüncesi haklı sayılmalıdır³⁰. Çünkü aynı düşünceleri destekler şekilde,

²³ Norman 1984, 169-194. Epidauros Arkeoloji Müzesi’nde sergilenmekte olan Epidauros başlığında volüt yayı ve heliks sapı, daha sonra Hellenistik ve Roma Dönemi’nde görüleceği şekilde üzeri yiv kanallı olarak yapılmıştır. Karşılaştırmak için bk. Stierlin 2001, 53.

²⁴ Miller 1994, 85-269.

²⁵ Rumscheid 1994, 224-25, taf.25.

²⁶ Weber 1989, 585-592. Milet Laodike Yapısı’nda diğerlerinden farklı olarak, hem anta hemde sütun başlıklarına ait Korinth tipine ait örnekler bulunmaktadır. Burada diğerlerine ilave olarak, Anta başlığında da görülmüş olması nedeniyle bu ilk örneği oluşturmaktadır.

²⁷ Hoepfner 1993, 111-123, abb.15-16.

²⁸ Pensebene 1993, 378.

²⁹ Pensebene 1993, 378, tav. 295-297.

³⁰ Pensebene 1993, 378. Mısır Ptolemaios Dönemi’nde Osiris ve Serapis Kültü Dionysos kültü ile

V. Chapot Mısırda genellikle sarmal dal motifinin ölüm ile ilgili tanrılarla bağlantılı olduğunu söylemektedir³¹. Dionysos ile ölüm arasında, tanrının doğumu esnasında yaşananlar nedeniyle yakın bir ilişkinin olduğu bilinen bir gerçektir³². Buna bağlı olarak bu bezemenin dini bir motif olarak da algılanmasının yerinde olacağı açıktır.

Heliksin kalathos orta kısmında farklı biçimlerde saplar ile çapraz oluşturması M.Ö. 3. yy'ın sonlarından itibaren Alexandria'da görülmeye başlamıştır³³. Sonrasında Kilikia Bölge'sinde M.Ö. 2. yy'ın ikinci çeyreğine tarihlendirilen Olba Zeus Tapınağı³⁴ ve aynı yıllar veya yüzyılın ortalarına doğru Efrenk³⁵ (fig. 15) başlıklarında uygulanmaya devam etmiştir³⁶. Sonraki dönemlerde Suriye³⁷ ve Roma başlıklarında, mimari ve duvar resimlerinde³⁸, Alexandria etkisinde sevilerek kullanılmıştır. Karia Bölgesi'ndeki Stratonikeia örnekleri de bunun Augustus Dönemi'ndeki devamlarından birisini oluşturmaktadır. Önceki dönemler ve bölgeler arası sosyal ilişki ve etkileşimlerin en çok görüldüğü Augustus Dönemi'nde bu örneklerin tercih edilmesi doğal bir sonuç olarak değerlendirilmelidir. Bu örnekler göre Mısır'da ortaya çıkan bu başlık tipinin daha sonra Kilikia,

karışmıştır. Bunun ötesinde II. Ptolemaios Euergetes ve kendini Neo Dionysos olarak alandıran IV. Ptolemaios Philipator için kült açısından son derece önemli olmuştur. Ayrıca bk. Erhat 1978, 103.

³¹ Chapot 1907, 8.

³² Erhat 1978, 99-104.

³³ Bu şekilde kaulis ve heliks yaylarının çapraz oluşturduğu, en erken Mısır'da bulunan Alexandria tipine ait örnek Apollinopolis Magna (Edfu) kentindeki Horus tapınağında görülmekte ve M.Ö. 3. yy'ın sonuna-M.Ö. 2. yy'ın ilk yarısına tarihlenmektedir. Başlık ile ilgili değerlendirme için bk. Pensebene 1993, 378, kat: 296, tav. 296.

³⁴ Bu tapınağın başlıkları ile ilgili ilk detaylı çalışma Y. Boysal tarafından yapılmıştır (Boysal 1957, 123-132, taf. XII-XIII). Başlık ile ilgili yeni önerilerin bulunduğu son değerlendirme C. Williams'a aittir (Williams 1974, 406). S. Durugönül, Seleukoslar'ın Olba Territoriumundaki "Akkulturation" süreci ile ilgili yaptığı değerlendirme içerisinde, bu tapınağı M.Ö. 175-164 yıllarına tarihlemiştir (Durugönül 1998, 71).

³⁵ Olba Zeus Tapınağı başlıklarından etkilenecek yapıldığı düşünülen bu örnek ile ilgili öneri ve değerlendirmeler için bk. Söğüt 2005b: 161-177, abb. 1-12.

³⁶ Kaulis saplarının ve heliks yaylarının çapraz oluşturmasının benzer örnekleri Roma'da bulunmaktadır. Bunun için bk. Ganz 1992, 10, abb. 4.

³⁷ Petra ile Alexandria arasındaki yoğun bir ticari ilişkinin olduğu bilinmektedir. Alexandria etkisinin görüldüğü mimari örnekler M.Ö. 1 ve M.S. 1. yy'lara tarihlenmektedir. Bölge için farklı olan bu başlık örnekleri Alexandria'daki prototiplerden esinlenerek yapılmış olmalıdır. Bk. McKenzie 2007, 96-97, 103, res. 168.

³⁸ Bu başlığın görüldüğü duvar resmi, 2. Stile, yaklaşık M.Ö. 20'lere verilmektedir. J. McKenzie Petra ile Pompei duvar resimleri arasında büyük benzerlikler olduğundan bahsetmekte ve bunun Alexandria etkileri olduğu vurgulanmaktadır. Bk. McKenzie 2007, 103, 105, res. 170.

Suriye ve Karia Bölgeleri'nde görüldüğü anlaşılmaktadır. Farklı düzenlemelerin olduğu Mısır etkili, farklı tipteki başlıklardan birisi de, Kıbrıs'ta Salamis kentinde bulunmuştur³⁹.

Başlıklar üzerinde görülen zengin bir süsleme dikkati çekmektedir. Kalathosun üst kısmında, akantusların bittiği yerden itibaren görülen bu farklı zengin stil, kentte bu dönemdeki ihtişamın ve zenginliğin tavan yaptığını göstermektedir. Zenginlik ve gösteriş simgesi olan aynı tarihlerden heliksleri kalathos üzerinde çapraz yapmayan örneklerde bilinmektedir. Bunların tamamı Stratonikeia'da Augustus Dönemi'ndeki yeni arayışlar ve mimari etkileşimleri ortaya koymaktadır. Örneklere göre, Mısır etkili başlıkların tekil olmadığını, burada ele alınanların, farklı uygulamalardan sadece bir grubu oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Kalathos üst bölümünde heliks düzenlemeleri farklı şekillerde görülebilmektedir. Hatta aynı başlığın her bir cephesinde farklı bir uygulamanın olduğu örnekler de bilinmektedir. Özellikle K3 numaralı başlığın her cephesindeki farklı düzenleme bu zenginliği açık bir şekilde ortaya koyulmuş olması Mısır örneklerindeki benzemektedir.

Kalathos üst bölümündeki betimlemeler farklı olmakla birlikte, K3 numaralı (Fig. 11-13) başlıkta benzer Mısır etkileri içermektedir. Bu başlık Mısır başlıkları arasında Tip 14 olarak isimlendirilen örneklerdendir⁴⁰. İki başlık arasındaki en belirgin fark, Mısır örneklerinde volüt yayları kaulis sapı şeklinde iken, Stratonikeia'da bunlar bant biçiminde yapılmış olmasıdır.

K2 ve K3 katalog numaralı başlıklar tiyatro kazılarında çıkmış, K1 numaralı başlığın da yine tiyatro ya da yakınındaki bir yapıya ait olabileceği düşünülmektedir⁴¹. Bu başlıkların kült ile ilişkilerinin varlığı da anlaşılmaktadır. Dionysos adına inşa edilen Stratonikeia Tiyatrosu'nda bu özelliklerde başlıkların olması; bunların Dionysos ile ilişkilendirilmiş olması savını güçlendirmektedir.

³⁹ Salamis'te "Granit Forum (?) Alanı'nda ele geçen plaster Korinth başlığı üst parçası, Alexandria kentindeki Tip 1'e ait örnek olarak değerlendirilmiş ve M.Ö. 3-2. yy'a tarihlendirilmiştir. Başlık için bk. Öztaner 2013, 466-467, res. 7, çiz. 8.

⁴⁰ Bu tipin Mısırda görülen farklı alt grupları için bk. Pensebene 1993, 380-383, kat.303-319, lev. 39-41

⁴¹ Bu başlık tiyatronun güneyindeki üst terasta bulunan kutsal alan içindeki anıt sütunlardan birisine de ait olabilir. Bunlar, yapılan kazılarda kesin kalıntıya rastlandıktan sonra kesinleştirilebilir.

2.2 Başlıkların Tarihlendirmesi

Başlıkların tarihlendirilmesi ile ilgili daha kesin ve dar bir aralık verebilecek yerlerden birisi akanthus yapraklarıdır. Akanthus yaprakları üzerinde görülen damla ve kalp şeklindeki gözler dönemin karakteristik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu göz formu Anadolu'da Augustus Dönemi ile birlikte görülmeye başlamaktadır⁴². Akanthusların uzun olması ve üzerlerinde yer alan derin oyulmuş kanallar ile bunlara bağlı oluşmuş yuvarlaklaştırılmış dolgun damarlar bu başlıkların karakteristik özelliklerindedir.

Stratonikeia başlıklarında kalathos oldukça kalın bir görünüme sahip olup, kalathos dudağı çok dar ve düzgün işlenmemiştir⁴³. Yapraklarda görülen kaliteli işçilik hem başlığa zenginlik ve derinlik katmış, hem de kalathos zemini ile akanthuslar arasında kopmalara neden olmuştur. Akanthus yapraklarının merkez kaburga damarı tabana kadar iki yanı sırtla çevrilmiş halde işlenmiştir. Akanthus yaprakları üzerinde görülen kanalların biraz daha yüzeyselleştiği ve buna bağlı olarak yaprak damarlarının daha fazla yuvarlaklaştığı görülmektedir.

K1, K2 ve K3 Numaralı başlıklardaki ucu açık ve kapalı, kalp şeklinde gözlerin benzerlerini Pisidia Antiokheia Augustus Tapınağı⁴⁴, Ephesos Mazeus-Mithridates Kapısı⁴⁵ ve Priene Propylonu başlıklarında⁴⁶ görmekteyiz. Bu örnekler arasında, gözlerin ip şeklinde bir kenarla çevrilmesi bakımından benzerlikler de dikkati çekmektedir. Yine kalp şekli gözlerin arkasında bir kanalın görüldüğü örnek Hierapolis Müze Bahçesi'nde bulunan ve Augustus Dönemi içlerine tarihlendirilen Kb3 numaralı başlıkta olduğu gibi⁴⁷, Augustus Dönemi örneklerinde yaygındır. Benzer damla biçimli gözler Anadolu'da görülen bir özellik olup Erken İmparatorluk

⁴² Walker, 1979, 103 vd.

⁴³ Bu şeklindeki kalathos, Pisidia Antiokheiası'ndaki Augustus Tapınağı başlıklarında görmekteyiz (İdil 1984, 8, lev. 4.1).

⁴⁴ Vandeput 1997, 170, Pl. 69.2-4. Buradaki örneklerin Augustus Dönemi'nde yapılmaya başlandığı ve Tiberius Dönemi'nde bitirildiği bilinmektedir. Bulunan yazıtlara göre, propylonun Th. Drew-Bear tarafından M.Ö. 2 - M.S. 2 yıllarında tamamlandığı belirtilmiştir (Drew-Bear 1995, 14). Propylon bu dönemde tamamlandığına göre tapınak da aynı tarihlerde bitirilmiş olmalıdır. Tapınağın başlık ve diğer mimari bezemeleri de değerlendirildiğinde Th. Drew-Bear'ın önerisi doğru olmaktadır.

⁴⁵ Alzinger 1974, 9, abb. 134. Mazeus Mithridates Kapısı aynı eserde M.Ö. 4-3 yıllarına tarihlendirilmiştir.

⁴⁶ Rumscheid 1994, 24-25, taf. 77.3.

⁴⁷ Söğüt 2005a, 353, res. 5.

Dönemi'nde sıkça karşımıza çıkmaktadır⁴⁸. Üst sıra akanthus yapraklarında, yüksek olanlarda her iki yanda kalp şeklinde birer göz yer almaktadır.

Akanthus yapraklarının üzerinde derin oyulmuş kanallar ile bunlara bağlı oluşan yuvarlaklaştırılmış dolgun damarlar şeklindeki uygulamalar Miletos Delphinion⁴⁹ ve Aphrodisias Odeon'u⁵⁰ başlıklarında görülmeye devam eden betimlemelerdir.

K2 Numaralı başlığı, Augustus Dönemi'ne verilen Ephesos Agorası'nın Kuzey Salonu'ndaki örnek ile de karşılaştırabiliriz⁵¹. Buradaki akanthus detaylandırması nerede ise aynıdır. Ortada paralel uzanan derin iki kanal, yanlarda dört göz ve gözlerin etrafındaki ip şeklindeki profil gibi özellikler benzerdir. Yine başlığı saran akanthus yapraklarının başlığa derinlik kazandırmalarının yanında, çabuk kırılabilir çatlaklı ve yarıklı bir yüzeye sahip olmaları ve yaprak dilimleri arasındaki yuvarlak gözlerin ikinci bir kenarla çevrilişi ile Pisidia Antiokeia Augustus Tapınağı başlıklarına benzemektedir⁵².

Helikslerin burada farklı bir uygulaması söz konusudur. K2 numaralı başlıkta ortada alttan gelen iki tane bitkisel sap birbirini keserek ortaya dönüp küçük heliksler oluşturmuştur (fig. 6-10). Burada farklı bir uygulama olup, heliksler kanca gibi birbirinin içine girmiştir. Benzer heliks uygulamalarını, Augustus Dönemi'ne ait Roma'daki Castor Tapınağı Korinth başlıkları⁵³ ve Baalbek'teki M.S. 1. yy'ın ortalarına tarihlendirilen Jupiter Heliopolitanus kutsal alanında⁵⁴ görmek mümkündür.

Her üç başlıkta Augustus Dönemi özellikleri göstermektedir. Bunlardan K1 numaralı başlık diğerlerinden daha erken olmalıdır. K2 ve K3 numaralı başlıklarda Geç Augustus Dönemi etkileri daha belirgindir. Bu başlıklardaki farklılık, dönemin dışında, farklı ustaların burada çalışmış olduğunu da doğrular niteliktedir.

⁴⁸ Walker 1979, 103 vd.

⁴⁹ Heilmeyer 1970, 85, taf. 23.3.

⁵⁰ Heilmeyer 1970, 85-86 taf. 22.1; İdil 1984, 9, lev. 5.2.

⁵¹ Alzinger 1974, abb. 117.

⁵² İdil 1984, 11.

⁵³ Von Gerkan 1954, taf. 86.

⁵⁴ Wiegand 1921, 74, abb. 46.

3. Stratonikeia-Mısır Arasında Diğer Mimari Etkileşimler

Başlıkların dışında, Hellenistik Dönem'e ait mimari bir diğer örnek de Stratonikeia Gymnasionu'ndaki kaidelerdir. M.Ö. 2. yy'ın 2. çeyreğine tarihlenen Stratonikeia Gymnasion'un⁵⁵ en erken bezemelerinden olan sütun altlıklarının⁵⁶ Mısır menşeli olduğu düşünülmektedir. Bu şekilde, sütun altlıklarının süslenmiş erken örnekleri Alexandria'da görülmektedir⁵⁷. Bu durum Ptolemaioslar Dönemi'nde de sürdürülmüştür⁵⁸. Aynı uygulamalar Augustus Dönemi'nden Mylasa'da bulunmaktadır⁵⁹. Benzer altlıklar Roma Dönemi'nde Mısır'da görülmeye devam etmesi ile ilgili olarak, Alexander Severus Dönemi'ne verilen Alexandria'daki altlık⁶⁰ bunun en iyi örneğidir. Korinth başlıklarında Augustus Dönemi'nde görülmekle birlikte, Stratonikeia-Mısır arasındaki mimari etkilerin M.Ö. 2. yy'ın ilk yarısında var olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışma içinde ele alınan örnekler, etkileşim sürecinin Augustus Dönemi'ndeki devamıdır.

4. Stratonikeia'daki Mısır Kültü ve Bölgesel Etkileşimler

Karia Bölgesi'nin Mısır ile ilişkilerinin M.Ö. 7. yüzyılın 2. yarısında özellikle Psammetikhos Dönemi'nde (663-609) varlığı bilinmektedir⁶¹.

⁵⁵ Stratonikeia Gymnasionu'nun tarihini belirlemek için elimizde kesin belgeler yoktur. Ancak sütun başlıklarındaki akanthus yaprakları ve diğer mimari elemanlardaki bezemelerin stilinden hareket ederek yapıyı yaklaşık olarak M.Ö. 2. yy'ın 2. çeyreğine içerisinde verilmektedir. Bu yapıdaki çalışmalar ve tarih önerisi için bk. Boysal 1982, 193, 194-195; Varinlioğlu 1990, 219-224; Mert 2001, 14.

⁵⁶ Altlıklar Gymnasion Yapısı'nın exedra bölümüne aittir. Gövdesi Ionik yivli Korinth sütununda; altta 5,5 cm. yüksekliğinde torus ve bundan sonra 51 cm. yüksekliğe kadar akanthus yaprakları ile süslendirilmiş kaide yer almaktadır. İ. H. Mert, bu kaide örneklerinin Mısır'da Ptolemaioslar Dönemi'nde görüldüğünü belirtmiştir. Bk. Mert 2008, 159.

⁵⁷ Alexandria Müzesi'nde sütun altlıklarına ait ve özellikle bazalttan yapılmış iki örnek vardır. Bk. Fyfe 1936, 75-76. Detaylarına bakıldığı zaman ikisinin de Klasik özellikte olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu uygulama, Mısır mimarisinin tüm dönemlerindeki sütunlarda görülebilmektedir.

⁵⁸ Fyfe 1936, 75-76.

⁵⁹ Bunlardan birisi Milas Müzesi bahçesinde sergilenmektedir. Diğeri ise Mylasa Augustus Tapınağı'nda kullanılmış olup gravürden bilinmektedir (Sevim 2002, 166). Kesin olmamakla birlikte, Müzede sergilenen örnek Augustus Tapınağı'ndan getirilmiş olabilir.

⁶⁰ Pansabene 1993, 190, Fig. 123-125.

⁶¹ İonia'nın Mısır ile ilişkiler M.Ö. 8. yy'ın başlarında başlamıştır. Bu konuda detayı bir çalışma G. Hölbl tarafından yapılmıştır (Hölbl 2007, 447-461). Aynı dönem içerisinde Mısır ile Karia Bölgesi'nde de başlamış olabilir. Çünkü Psammatikhos Dönemi'nde Karia ve İonia'lıların Mısırda birlikte aynı alanda buldukları kesin olarak bilinmektedir. Elde edilen buluntular bu ilişkilerin daha erken başlamış olabileceğini ortaya koymaktadır.

Bu ilişkilere bağlı olarak Mısır kültürüne ait olan tanrı ve tanrıçalar da bölgede görülmeye başlanmıştır⁶². Börükçü’de Arkaik Dönem’e tarihlenen 06BM47 Numaralı mezarda bulunan ve üzerinde Ra betiminin olduğu kolye, mezar sahibinin Mısır tanrısına olan yakınlığını göstermektedir⁶³. Aynı şekilde bir başka Mısır tanrısı olan Kanebos ile ilgili, üzerinde çift ağızlı balta betiminin olduğu altar Lagina Hekate Kutsal Alanı içinde ele geçmiştir⁶⁴. M.Ö. 4. yüzyıl sonu-M.Ö. 3. yüzyıl başlarındaki Ptolemaioslar Dönemi’nde ise Sarapis kültü Halikarnasos üzerinden bölgeye gelmiş olmalıdır. Bu bölgenin Klasik Dönem’deki en önemli kült merkezi olan Zeus Panamaros ve Hera Kutsal Alanı’nda Ptolemaioslar ya da sonrası dönemde Sarapis ve Isis’e ait bir tapınak inşa edilmişti. Panamara’da bulunan yazıtlara göre, bu tapınak daha sonra deprem ve tahribatlardan etkilendiği için tamir ettirilmiştir⁶⁵. Aynı şekilde Stratonikeia kentinin Bouleuterion’u üzerinde bulunan kitabelerde de Sarapis’in kültürünün ve tapınağının varlığı ile ilgili kesin ifadeler rastlanmaktadır⁶⁶.

Stratonikeia’nın yaklaşık 9 km kuzeyindeki Lagina Hekate Kutsal Alanı’nda bulunan ve M.S. 2. yy ortalarına tarihlenen Sarapis büstü kabartması Mısır ile Stratonikeia arasındaki kült ilişkilerinin bir diğer örneğidir⁶⁷. Lagina Hekate Kutsal Alanı’nda Mısırlı bir tanrının naiskosunun olması, Mısır ile bu bölge arasındaki kült ilişkileri açısından önemlidir.

⁶² Genel anlamda Batı Anadolu’da bu etkiler aynı dönemlerde görülmüştür. İyi bildiğimiz dini merkezlerden birisi olan Ephesos’ta Mısır kültürleri ile ilgili bulgular M.Ö. 8. yy başlarına kadar inmektedir (Hölbl 2007, 461). Özellikle M.Ö. 3. yüzyılda ticari ve askeri ilişkilere bağlı olarak Mısır dini ile ilgili aktiviteler arttı ve sonrasında bunun devam ettiği anlaşılmaktadır (Walters 1995, 283-285).

⁶³ Bu bölgeden bilinen başka örneği olmadığı için kesin bir fikir belirtmek zordur. Ancak bu eser inancın dışında, nazarlık olarak da kullanılmış olabilir.

⁶⁴ Bu kültür merkezi Lagina’nın daha doğusunda olan Kys kentidir. Antik yazarlara göre Karia Bölgesi’nde bulunan Kys kentinin önceki adı Kanebion idi ve bu isim “Kanebos’un Kutsal Alanı” anlamında olabilir. Aynı bölge içinde Kys yakınlarında bir başka kent olan Hyllarima’da da bu tanrının kültü ile ilgili yazıtlar bulunmuştur. Tüm bunlar, Mısır tanrıları kültürünün bu bölgede epey yaygın olduğunu göstermektedir. Kanebos ile ilgili yazıtlar ve bu konudaki değerlendirmeler için bk. Şahin 1997, 103, no: 25.

⁶⁵ M.S. 1. yüzyıla ait, rahip Tiberius Flavius Iason Aeneas ve rahibe Aelia Statilia Pythiane’nin Sarapis ve Isis heykelini, onların tapınağını ve sunağı yaptırıp Zeus Panamaros ve Hera’ya adanmaları ile ilgili yazıt için bk. Şahin 1981, 95, no: 207.

⁶⁶ Yazıtlar için bk. Şahin 1981, 155-156, no: 1101, sütun II, satır 24-28 ve 158, no:1104.

⁶⁷ Bu tapınak, Roma Dönemi’nde M.S. 2. yy’ın ortalarına tarihlenen güzel örneklerden birisini oluşturmaktadır. Bu kabartma, kutsal alanda bulunan prostylos ya da in antis planlı bir Serapis naiskosunun alınlık bloğunda yer almaktaydı. Bk. Söğüt 2008, 421-431; Söğüt 2011, 294-302, fig. 19.1-10.

M.S. 2. yüzyıldaki gelişmelerde, Traian Dönemi ile başlayan ve Hadrian Dönemi ile devam eden ilişkiler dikkat çekicidir. Entelektüel bilginin deposu olan Alexandria kütüphanelerinin olduğu yer olan Mısır ile Hadrian'ın ilişkilerinin yoğun olması, daha çok etkinin gelmesini sağlamıştır. İlişkilere bağlı olarak Sarapis kültü hızlı bir şekilde imparatorluk çevresinde ideolojik çatı altına girmiş⁶⁸ ve bu genel yayılım içerisinde Anadolu'nun diğer Sinop⁶⁹, Pergamon⁷⁰, Ephesos⁷¹ kentleri ile aynı dönemlerde buraya da gelmiş olmalıdır⁷². Çünkü Kabartmalı seramik sanatında da sıkça görülen Sarapis betimlemeleri özellikle M.S. 2. yüzyılda sevilen bir konu olmalıdır⁷³. İsrail'den batıda Güney İtalya'nın doğusuna kadar Akdeniz çevresinde ve Mısırdaki bulunan bir grup kâse üzerindeki süslemelerden, bunların İsis ve Serapis gibi tanrıların kültlerinde ya da mezar hediyeleri için kullanılmış olduğu düşünülmektedir⁷⁴. Büyük bir ihtimalle Sarapis'in kültün yayılmasında, Antoninus Pius Dönemi'ndeki depremin de etkisinin olduğu açıktır.

Sarapis ve beraberinde Sarapis kültü, Roma Dönemi din ve kült sisteminin bir parçası haline geldiği gibi aynı zamanda imparatorluk konutuna da girerek hanedanlık geleneğinin esas temsilcisi olarak işlem görmüştür. Özellikle Marcus Aurelius ve sonrası dönemlerde Sarapis ve İsis kültü

⁶⁸ Takács 2005, 158.

⁶⁹ Sinop'un en ünlü tanrısı Sarapis'tir. Hadrian zamanından itibaren günümüze kadar sikkeler üzerinde en sık betimlenen tanrıdır. Sarapis Kutsal Alanı Sinop'da daima vardı. Sinoplular Sarapis'e ait olmayan atribuler vererek, onu farklı bir şekilde tanımladılar. Sarapis'in kutsal alanı sikkeler üzerindeki olduğu gibi İsis'inki ile birliktedir. İsis'in bir rahibi Sinop'ta bulunan bir sikkeden bilinmektedir (Robinson 1906, 267-268). Sarapis kültürünün dışında Sinop adıyla bütünleşmiş olan bir Sarapis heykeli anlatısı vardır. Ancak Bryaxis tarafından Sinop şehri adına, yer altı tanrısının hâkimi Hades için yapılmış ve daha sonra da I. Ptolemaios Soter tarafından görülen ilginç bir rüya nedeniyle, Alexandria'ya götürüldüğü ve orada hem adının hem de anlamının değiştirildiği ile ilgili anlatılar daha az kabul görmektedir. Böyle bir olayın gerçekleşmesi çok zordur. Bu konudaki değerlendirmeler ve bunun Antakya Müzesi'nde bulunan Hades heykeli ile olan bağlantıları hakkında bk. Özgan 1995, 151-152.

⁷⁰ Yapı hakkında bk. Radt 2002, 198-207; Radt 2005, 59-80; Hoffmann 2005, 3-20.

⁷¹ Ephesos kentindeki Mısır Dini kült ve tapınakları ile ilgili olarak bk. Walters 1995, 289-309.

⁷² Özellikle mimarisini iyi bildiğimiz Pergamon ve Ephesos kentlerindeki Sarapis ile ilgili yapıların mimarilerindeki farklılık yapıların geleneksel Roma stilinde ve Anadolu geleneğinde yapılmış olmasından kaynaklanmış olmalıdır. Bu konudaki genel değerlendirmeler için bk. Lyttelton 1987, 39-40, 46.

⁷³ Özgan 1995, 151. Knidos'ta bulunan bir kandil diskusu üzerinde görülen Sarapis betimlemesi için bk. Özgan 1995, res. 8. Ayrıca Athenian Agora kazılarında bulunan ve diskusunda, tapınaklarının önünde Sarapis ve İsis betiminin bulunduğu kandil için bk. Perlzweig 1963, res. 57.

⁷⁴ Arnold 1988, 6-7.

yoğunlaşmıştır⁷⁵. Bunun da sebebi, dini durumdan değil, politik olmalıdır. Erken döneme ait yazıtların daha dini ve özele ilişkin olmasına rağmen, geç döneme ait olanların daha politik ve halka açık olması bunun en güzel göstergelerindedir. Bunların oluşmasında, Alexandria ile Doğu Akdeniz ve adaların şehirleri arasındaki ticari ilişki, bunun başta gelen etkenlerinden olmuştur.

5. Sonuç

Burada ele alınan başlıkların ikisi tiyatro sahne binasına ait olup, diğerinin de tiyatro yakınında başka bir yapıdan olduğu düşünülmektedir. Augustus Dönemi içerisine tarihlenen bu başlıklar, Mısır etkileri içermektedir. Stratonikeia’da tespit edilen Mısır etkili bu başlıklar, Pensebene’nin Tip 8 ve 14 olarak isimlendirdiği örneklerle aynı tiptedir. Bilinen örnekler göre bu etki, Kilikia Bölgesi’ne Hellenistik Dönem’de, Karia Bölgesi’ne ise Augustus Dönemi’nde gelmiştir. Oysa Stratonikeia ile Mısır’ın Arkaik Dönem’den beri kült, Hellenistik Dönem’den beri de Mimari etkileşimin olduğu bilinmektedir. Bu uzun süreli ilişki dönemi içerisinde, Augustus Dönemi’nin zengin bezeme anlayışında, bölgesel ve tarihsel etkileşimin iyi görüldüğü bu örnekler yapılmış olmalıdır. Bu örneklerin tiyatro ile bağlantıları, P. Pensebene’nin de vurguladığı gibi bunların tiyatro ve Dionysos ile ilişkilerini arttırmaktadır.

20. yy başlarında V. Chapot’un belirttiği gibi bu tipin ilk örneklerinin Mısırdan ortaya çıktığı şeklindeki öneri halen daha geçerliliğini korumaktadır. Bu etki M.Ö. 2. yy’da Kilikia’da, Augustus Dönemi’nden itibaren ise Suriye ve Roma’da görülmeye başlanmıştır. Aynı süreç içerisinde Mısır örneği Augustus Dönemi’nden itibaren Stratonikeia’da da sevilerek tercih edilmiştir. Stratonikeia yapılarında kullanılan başlıklar tek tip olmayıp, kentte kullanılan farklı uygulamaları göstermektedir. Bu örneklerde, ikonografik olarak ana motifler Mısırdan alınmış ve detaylarda buraya has eklemeler yapılmıştır. Başlıklar arasındaki farklılık, Augustus Dönemi’nde farklı tiplerde başlıkları çalışan ustaların burada faaliyet gösterdiğini ortaya koymaktadır.

⁷⁵ Bu konuda Lydia ve Mysia Bölgesi yazıtlarının sonuçlarının bir değerlendirmesi için bk. Takács 2005, 155-168. Bu kült hakkındaki bilinen en erken kitabe M.Ö. 262 yıllarına ait olup, Ephesos’da bulunmuştur (Takács 2005, 159).

Mimari ve bezeme açısından etkileşimin en fazla olduğu devirlerden olan Augustus Dönemi'nde bu yeniliklerin görülmüş olması, Stratonikeia'nın dışarıdan gelen yeniliklere de açık olduğunu ve bunların her zaman kabul gördüğünü ortaya koymaktadır. Bunlar kentin mimari uygulamadaki zenginliğinin bir başka yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Alzinger 1974 Alzinger, W., *Augusteische Architectur in Ephesos*, Vienna.
- Appianos 1955 Mithridates Appianos, *Historia Romana* (ed. H. White), Cambridge.
- Arnold 1988 Arnold, D., "Egyptian Art", *Recent Acquisitions Metropolitan Museum of Art*, No: 1987-1988, 1987-1988, 6-7.
- Başaran 1997 Başaran, C., "Kyzikos Korinth Başlıkları", *TAD* 31, 1-52.
- Bauer 1973 Bauer, H., "Das korinthische Kapitelle des 4. und 3. Jahrhunderts v. Chr.", Berlin.
- Boysal 1957 Boysal, Y., "Die Korinthischen Kapitelle Der Hellenistischen Zeit Anatoliens", *Anatolia* II, 123-132.
- Boysal 1982 Boysal Y., "Stratonikeia Kazısı, 1981 Çalışma Raporu", *KST* 4, 193-197.
- Boysal 1983 Boysal, Y., "Stratonikeia", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Dergisi* I, 123-134.
- Büyükkolancı – Söğüt 2012 Büyükkolancı, M. – B. Söğüt, "Ephesos-Ayasuluk Kompozit Başlığı", *Stratonikeia'dan Lagina'ya Ahmet Adil Tırpan Armağanı* (ed. B. Söğüt), 115-125.
- Can 2005 Can, B., "Antoninler Dönemi Baroğu Işığında Aspendos Tiyatrosu Bezemeleri", *Adalya* VIII, 89-120.
- Cassios Dio 1927 Dio's Roman History (çev.: E. Cary), London.
- Chandler 1765 Chandler, R., *Travels in Asia Minor* (ed. E. Clay), London.
- Chapot 1907 Chapot, V., *La Colonne Torse et le Décor en Hélice Dans L'art Antique*.
- Drew-Bear 1995 Drew-Bear, Th., "Pisidia Antiocheia'sının Parlak Dönemini Yansıtan Yazıtlar", *AST* 12, 13-17.
- Durugönül 1998 Durugönül, S., "Seleukosların Olba Territorium'undaki 'Akkulturation' Süreci Üzerine Düşünceler", *Olba* I, 69-76.
- Erhat 1978 Erhat, A., *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul.
- Fyfe 1936 Fyfe, T., *Hellenistic Architecture*, London.
- Gans 1992 Gans, U.W., *Korinthisierende Kapitelle der Römischen Kaiserzeit*, Köln.

- Hanfmann – Waldbaum 1968
Hanfmann, G.M.A. – J.C. Waldbaum, “Two Submycenaean Vases and a Tablet from Stratonikeia in Caria”, *AJA* 72, 51-56.
- Heilmeyer 1970
Heilmeyer, W.D., *Korinthische Normalkapitelle*, Heidelberg.
- Hoepfner 1993
Hoepfner, V.W., “Zum Mausoleum von Belevi”, *AA* 108, 111-123.
- Hoffmann 2005
Hoffmann, A., “Die Rote Halle in Pergamon – Eine komplizierte Forschungsgeschichte mit Zukunftsperspektiven”, *Byzas* I, 3-20.
- Hölbl 2007
Hölbl, G., “Ionien und Ägypten in Archaischer Zeit”, *Milesische Forschungen* 5, 447- 461.
- İdil 1984
İdil, V., “Anadolu’da Roma İmparatorluk Çağı Korinth Başlıkları”, *Anatolia* XX, 1-49.
- Lyttelton 1987
Lyttelton, M., “The Design and Planning of Temples and Sanctuaries in Asia Minor in the Roman Imperial Period”, *Roman Architecture in the Greek World* (ed. S. Acready – F.H. Thompson), London, 1987, 38-49.
- McKenzie 2007
McKenzie, J., *The Architecture of Alexandria and Egypt c. 300 BC to AD 700*, London.
- Mert 2001
Mert, İ.H., “Anadolu Gymnasiumları ve Stratonikeia Gymnasiumu”, *ASY* 100, 3-18.
- Mert 2008
Mert, İ.H., *Untersuchungen zur Hellenistischen Kaiserzeitlichen Bauornamentik von Stratonikeia*, *IstForsch* 50, Tübingen.
- Miller 1994
Miller, S.G., “Sosikles and the Fourth-Century Building Program in the Sanctuary of Zeus at Nemea”, *Hesperia Supplements* 27, *Proceedings of the International Conference on Greek Architectural Terracottas of the Classical and Hellenistic Periods*, December 12-15, 1991, 85-269.
- Norman 1984
Norman, N.J., “The Temple of Athena Alea at Tegea”, *AJA* 88-2, 169-194.
- Özgan 1995
Özgan, R., “Antakya Hadesi”, *Lykia* II, 145-159.
- Öztaner 2013
Öztaner, S.H., “Salamis “Granit Forum (?)” Alanı’nda Ele Geçen Bir Grup Mimari Eleman”, *Orhan Bingöl’e 67. Yaş Armağanı*, 461-476.
- Pensebene 1993
Pensebene, P., *Elementi Architettonici di Alessandria e di Altri Siti Egiziani*, Roma.
- Perlzweig 1963
Perlzweig, J., *Lamps from the Athenian Agora*, *Excavations of the Athenian Agora* 9, Princeton.
- Plattner 2004
Plattner, G.A., “Transfer von Architekturkonzepten und Ornamentformen zwischen Kleinasien und Rom in der Kaiserzeit”, *Römische Historische Mitteilungen* 46, 17-35.
- Radt 2002
Radt, W., *Pergamon, Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları*, İstanbul.

- Radt 2005 Radt, W., "Spuren Ägyptischer Kulte in Pergamon", *Byzas* 1, 59-80.
- Robinson 1906 Robinson D., *Ancient Sinope: A Dissertation*, Chicago.
- Rumscheid 1994 Rumscheid F., *Untersuchungen Zur Kleinasiatischen Baurnamentik des Hellenismus*, Mainz.
- Sevim 2002 Sevim, M., *Gravürlerle Türkiye V, Anadolu 2*, Ankara.
- Söğüt 2005a Söğüt, B., "Hierapolis Arkeoloji Müzesi'ndeki M.Ö. 1. – M.S. 1. Yüzyıla Ait Bezemeli Mimari Elemanlar", *Ramazan Özgan Armağanı* (ed. M. Şahin v.d.), 349-371.
- Söğüt 2005b Söğüt, B., "Ein Hellenistisches Kapitell aus dem Rauhen Kilikien: Das Korinthische Kapitell von Efrenk", *IstMitt* 55, 157-173.
- Söğüt 2008 Söğüt, B., "Naiskoi from the Sacred Percinct of Lagina Hekate: Augustus and Sarapis", *Anados* 6-7 (2006-2007), 421-431.
- Söğüt 2009 Söğüt, B., "Stratonikeia 2008 yılı Çalışmaları", *KST* 31-4, 2009, 263-286.
- Söğüt 2011 Söğüt, B., "Sarapis Relief from Lagina", *The Journal of Roman Archaeology* 80, 294-302.
- Söğüt 2012 Söğüt, B., "Stratonikeia 2010 Yılı Çalışmaları", *KST* 33-4, 395-419.
- Stark 1958 Stark, F., "Lanscapes in Caria II", *The Geographical Journal* 124-3, 340-346.
- Stierlin 2001 Stierlin, H., *Griechenland von Mykene zum Parthenon*, Köln.
- Strabon *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika)*, Çev.: A. Pekman, İstanbul.
- Şahin 1982 Şahin, Ç., *Die Inschriften von Stratonikeia*, IGSK 22.1, Bonn.
- Şahin 2005 Şahin, Ç., "A Hellenistic List of Donors from Stratonikeia", *EA* 38, 9-12.
- Takács 2005 Takács, S.A., "Serapis", *Der Neue Pauly Enzyklopädie der Antike* 11, 446-448.
- Taşkıran 2011 Taşkıran, M., *Stratonikeia Korinth Başlıkları (Pamukkale Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2011)*, Denizli.
- Tırpan – Söğüt 2007 Tırpan, A.A. – B. Söğüt, "Lagina ve Börükçü 2006 Yılı Çalışmaları", *KST* 29-3, 387-410.
- Vandeput 1997 Vandeput, L., *The Architectural Decoration in Roman Asia Minor, A Case Study: Sagalassos*, *Studies in Eastern Mediterranean Archaeology I*, Turnhout.
- Varinlioğlu 1981 Varinlioğlu, E., "Inscriptions from Stratoniceia in Caria", *ZPE* 41, 189-193.
- Varinlioğlu 1990 Varinlioğlu, E., "1989 Stratonikeia Kazıları", *KST* 12-2, 219-224.

- Von Gerkan 1954 von Gerkan, A., "Einiges zur Aedes Castoris in Rom", RM 60-61, 200-206.
- Von Hesberg 1982 von Hesberg, H., "Elemente der frühkaiserzeitlichen Aedikulaarchitektur", Jahreshefte 53, 43-86.
- Von Mercklin 1962 von Mercklin, E., Antike Figural kapitelle, Berlin.
- Walker 1979 Walker, S., "Corinthian capitals with ringed voids: the work of Athenian craftsmen in second century AD", AA 1979, 103-129.
- Walters 1995 Walters, J. C., "Egyptian Religions in Ephesos", Harvard Theological Studies 41, 281-309.
- Ward-Perkins 1978 Ward-Perkins, J. B., "The Architecture of Roman Anatolia: The Roman Contribution", The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology, Ankara-İzmir, 881-891.
- Weber 1989 Weber, B.F., "Zum Laodikebau in Milet", IstMitt 39, 585-592.
- Wiegand 1922 Wiegand, Th., Baalbek. Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren 1898 bis 1905, Leipzig.

Fig. 1 K1 Numaralı Başlık

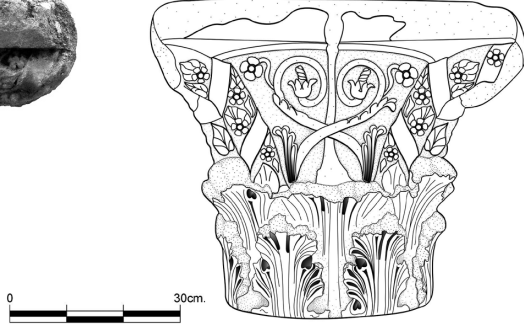

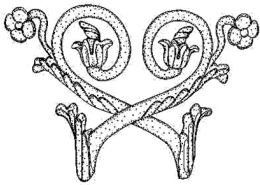
Fig. 2 K1 Numaralı Başlık Çizimi

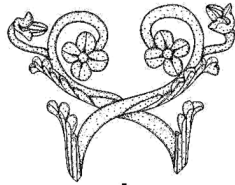
Fig. 3 K1 Numaralı Başlık Akantus Detayı

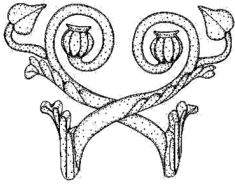
Fig. 4 K1 Numaralı Başlık Heliks Detayı

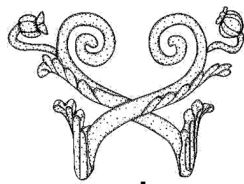
a

b

c

d

Fig. 5a-d
K1 Numaralı Başlık
Heliks Çizimleri

Fig. 6 K2 Numaralı Başlık

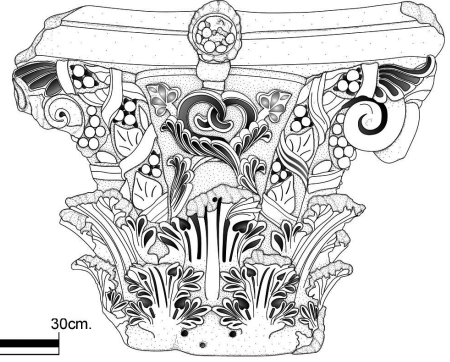

Fig. 7 K2 Numaralı Başlık Çizimi

Fig. 8 K2 Numaralı Başlık Akantus Detayı

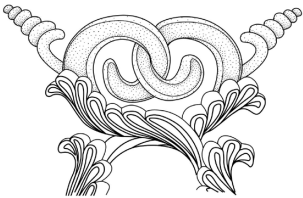
Fig. 9 K2 Numaralı Başlık Heliks Detayı

a

b

c

d

Figür 10a-d
K2 Numaralı Başlık
Heliks Çizimleri

Fig. 11
K3 Numaralı Başlık

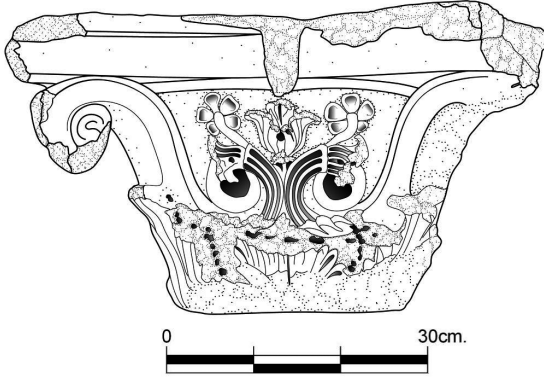

Fig. 12 K3 Numaralı Başlık Çizimi

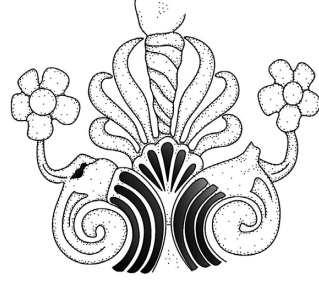

Fig. 13 K3 Numaralı Başlık
Heliks Detayı Çizimi

Fig. 14 Apollinopolis Magna (Edfu) Horus
Tapınağı Başlığı (Pensabene 1993,
Tav. 38, no: 297'den)

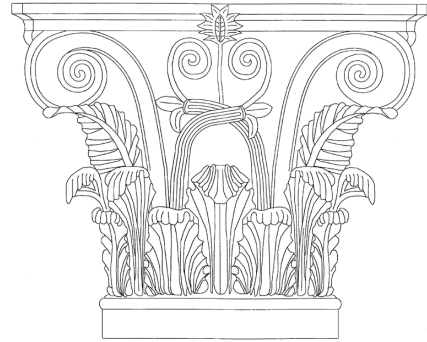

Fig. 15 Efenk Korinth Başlığı
(Söğüt 2005b, 166, abb. 5'den)

